

Aurreztailea ala xahutzailea?

Dirua gordetzeko ala gastatzeko ohitura duzu? Karmele Gisasola Zenikazelaia herri-kirolariak *Argian* idatzitako artikulu baten bidez, aztertuko dugu nola aldatu den diruaren erabilera pare bat belaunalditatik hona.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Zenbait atzizki ikasi eta hitzak sortu: *-le/-t(z)aile, -ari/-lari, -gile, eta -dun.*
- Gaiaren inguruko hiztegia ikasi.
- Artikuluaren gaineko ulermena landu.
- Nominalizazioa eta *-t(z)eaz gain* egitura landu.
- Aurreztailea edo xahutzailea zaren azaldu, ahoz, ikaskideei.
- Sekuentziaren gaiaren inguruko eztabaida egin.

Adimen artifizialak sortutako irudia

Irakurri aurretik

1. Atzizkiekin jolasean

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Lehenengo, saia zaitez hitzak osatzen, atzizki hauek erabilita: *-le/-t(z)aile, -ari/-lari, -gile, -dun.*

Pixabay

Xahutzaile

Pixabay

aurrez_____

Pixabay

esne-bana_____

Pixabay

diru_____

Pixabay

Irakas_____

Ikas_____

Pixabay

lan_____

Pixabay

gida_____

Berria

konta_____

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

BAKARKA

Orain, saia zaitez atzizkia dagokion azalpenaren ondoan kokatzen, eta idatzi hitz berriak, adibidean bezala.

a. Ekintza nork egiten duen esaten digu, hau da, egilea zein den. Beti lotzen zaio aditzari.

-le/-t(z)aile

_____aurreztaile_____

b. Lanbidea edo jarduera adierazten du, eta, zenbaitetan, zaletasuna. Izenari lotzen zaio.

c. Zerbaiten jabe izatea edo zerbait edukitzea adierazten du. Izenari lotzen zaio.

d. Lanbidea adierazten du; zerbait egiten edo fabrikatzen duena. Izenari lotzen zaio, eta, zenbaitetan, aditzari.

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

2. Hiztegiarekin jolasean

BAKARKA

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Jarraian, sekuentziako artikuluan agertuko diren kontzeptuak dituzu, lot itzazu ezkerreko zutabeko definizio egokiarekin.

1) dirua aurreztu

2) dirua xahutu

3) zorrotza izan

4) sosak

5) susmoa

6) derrigorra

a) Zerbaiti buruzko ustea, batez ere txarra.

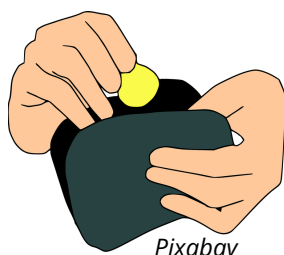
b) Nahitaezkoa, behartuta.

c) Egin beharreakoa estu betetzen duena eta besteek ere egitea eskatzen duena. Gogorra, exijentea izan.

d) Dirua gorde, aurrerago erabili ahal izateko.

e) Dirua, oro har. Oso balio gutxiko dirua.

f) Dirua alferrik gastatu.

Pixabay

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

Irakurri bitartean

3. Zer kontatu digu Karmele Gisasolak?

BAKARKA

Orain Karmele Gisasolak *Argia* aldizkarian argitaratutako artikulua irakurriko duzu. Jarraian, aukeratu testuaren ideia nagusia.

GASTATU ALA AURREZTU EGITEN DUZU?

Karmele Gisasola Zenikazelaia

Erakutsi al dizuete inoiz aurrezten? Bada, gure etxean txikitatik sartu ziguten aurrezteko beharra. Gurasoek baino gehiago, aiton-amonek. Aitak kontatzen zigun aitona, zorrotza izateaz gain, oso aurreztailea zela. Diru pixka bat egindakoan, etxean *mejorak* egiteko erabiltzen zuela. Horrela, auzoan lehenengoak izan ziren telebista ekartzen. Hori dela eta, auzokoak baserrira etortzen omen ziren igande arratsaldeetan telebista ikustera. Gauza bera gertatu zitzairen kotxearekin. Aitonak eta amonak biek batera ateratu zuten gidabaimena, eta auzoko lehenengo Land Roverra ekarri zuten. Amonak herrira jaisten omen zituen berarekin batera auzoko gainontzeko emakumeak ere, esne partitzera. Aiton-amonek, dirua izan arren, behar gehien zutenei ematen zieten sarri, eta eurek gutxi balute bezala bizi ziren. Ez oporrik, ez luxurik, ez hondartzara irteerarik. Lana eta lana. Baserritik bizi ziren, ez bata eta ez besteak ez zuten etxetik kanpo lanik egin.

20 urte genituela, lehengusuok, ikasteaz gain, han eta hemen lantxo batzuk egiten genituen sos batzuk irabazteko. Aitonari komentatzen genion zenbat irabazten genuen, hura pozik geratzeko. Bazekien garaiak aldatu zirela eta ikasketak izanez gero kondizio hobeagotan bizitzeko aukera zegoela.

Baina aitonari ezin genion esan Bilbora joan ginenik 30 euroko afaria jatera. Harentzat hori dirua xahutzea zen. Hortaz, herriko tabernan bost eurotan bokatak afaldu genituela esaten genion, hura lasai geratzeko. Hark ez zuen etxetik kanpora lagunartean eta familian bazkari-afari askorik egin. Zer esanik ez poteoaz. Hark lana besterik ez zuen egin guk gaur daukaguna izateko. Seguruenik, berari ere hori erakutsi ziotelako.

Gaur egun, ordea, han eta hemen entzuten eta ikusten dut: "Ez daukat dirurik". Baina asteburua etxetik kanpo pasatzera joaten dira. "Ez daukat dirurik", baina larunbatean parrandan irteteko ez dute aitzakiarik jartzen. "Ez dut dirurik", baina modako zapatak erosten dituzte. "Ez dut dirurik", baina udako oporrak antolatzen hasiak dira jada.

Susmoa daukat gure posibilitateen gainetik ez ote garen bizi. Etxea ordaintzeko hipoteka, kotxea ordaintzeko ere bai, baita oporretara joateko ere. Puntu honetara iritsita, garai batean oporretara ez joatea normala zen bezala, gaur egun ia derrigorra da gutxienez urtean asteburu bat etxetik kanpo pasatzea. Kasu horretarako, nekez entzun dut "ez daukat dirurik".

(moldatua)

Aukeratu testuaren ideia nagusia.

- a. Familia baten historia
- b. Aurreztearen eta gastatzearen arteko kontrastea
- c. Lanaren garrantzia

Elkartu ikaskide batekin, eta erantzun galderoi.

TALDEAN

1. Nork erakutsi zien aurrezten idazlearen etxekoei?
2. Zertan gastatzen zuen aitonak dirua? Eman adibideren bat.
3. Nola bizi ziren Gisasolaren aiton-amonak?
4. Zer ez zuen ulertzen aitonak gazteen ohituretan?
5. Zein da egilearen hausnarketa gaur egungo jendeari buruz?

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

Irakurri ondoren

4. Aditza izen bihurtu

Jarraitu ikaskidearekin, eta erreparatu artikuluko esaldi hauetan markatutako hitzei. Zer dira?

TALDEAN

- Harentzat hori dirua **xahutzea** zen.
- ...garai batean oporretara ez **joatea** normala zen bezala...
- ...ia derrigorra da gutxienez asteburu bat etxetik kanpo **pasatzea**.

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

ADITZ-IZENA (NOMINALIZAZIOA)

Aditz-izena, izenak berak adierazten duenez, izen bihurtutako aditza dugu.

Eratzeko, nahikoa da aditzoinari -t(z)e eranstea.

Izena denez, deklinatu daiteke:

Zer: *egitea* Zertarako: *egiteko*

Zertan: *egiten* Zertaz: *egiteaz*

Zertara: *egitera*

Aditz batzuek aditz-izena eskatzen dute, adibidez:

pentsatu, gustatu, debekatu...: -t(z)ea *Niri mendira joatea gustatzen zait.*

hasi, ikasi, irakatsi, utzi...: -t(z)en *Euskara ikasten hasi naiz.*

joan, etorri, behartu...: -t(z)era *Ogia erostera joan da.*

beharra izan, prest egon, asmoa izan...: -t(z)eko: *Gero etxera joateko asmoa daukat.*

nekatu, poztu, aspertu...: -t(z)eaz: *Aspertuta nago itxaroteaz.*

Jarraian, artikuluko zenbait esaldi dituzue; aditz-izenak falta dira, kokatu dagozkien hutsuneetan testuari begiratu gabe.

TALDEAN

- 1) Erakutsi dizuete inoiz **aurrezten**?
- 2) Gure etxean txikitatik sartu ziguten _____ beharra.
- 3) Diru pixka bat egindakoan, etxean "mejorak" _____ erabiltzen zuela.
- 4) Auzokoak baserrira etortzen ziren igande arratsaldeetan telebista _____.
- 5) Bazekien ikasketak izanez gero kondizio hobeagoetan _____ aukera zegoela.
- 6) Baina asteburua etxetik kanpo _____ joaten dira.
- 7) Derrigorra da gutxienez urtean asteburu bat etxetik kanpo _____.

aurrezten

bizitzeko

pasatzea

ikustera

pasatzera

aurrezteko

egiteko

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

Orain, sortu esaldi bana adierazitako aditz-izen horiekin.

-t(z)eko prest, -t(z)eko gogoa:

Bidaia antolatzen baduzu, dirua aurrezteko prest nago.

-t(z)era behartu:

-t(z)en utzi, -t(z)en irakatsi:

-t(z)eaz nekatuta:

Zuzendu esaldiak talde handian.

5. Dirua aurrezteaz gain

TALDEAN

Jarraitu ikaskidearekin, eta erreparatu artikuluko esaldi hauetan markatutako egiturei. Zer adierazten dute?

- Aitak kontatzen zigun aitona, zorrotza **izateaz gain**, oso aurreztailea zela.
- 20 urte genituela, lehengusuok, **ikasteaz gain**, han eta hemen lantxo batzuk egiten genituen sos batzuk irabazteko.

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

TALDEAN

Berridatz itzazue esaldiok, **-t(z)ez gain** egitura erabilita, adibidean bezala.

- 1) Josuk dirua xahutzen du, eta familiari eskatzen dio.
Josuk, dirua xahutzeaz gain, familiari eskatzen dio..
- 2) Nire amonak baserrian lan egiten zuen; gainera, herrian esnea banatzen zuen.

- 3) Gaur egun, dirua aurrezteaz oso zaila da; horretaz gain, aisialdian planak egitea gustatzen zaigu.

- 4) Nik, normalean, larunbatetan etxetik kanpo afaltzen dut; askotan asteburu osoa ere kanpoan pasatzen dut.

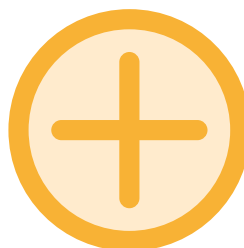

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

-T(Z)EAZ GAIN

Informazioa gaineratzen du.
Egitura hau “**-t(z)ez gain**” nominalizazioari **gain** partikula erantsiz egiten da.

Jatorra izateaz gain, asko daki.
Ez ordaintzeaz gain, kristal bat apurtu du.

6. Aurreztailea ala xahutzailea?

TALDEAN

Sekuentziaren hasieran, etxean, atzizkiekin sortutako hitz-zerrenda egin duzue. Eman horren berri talde handian, eta osatu zerrenda arbelean.

-ari/-lari

-le/-t(z)aile

-gile

-dun

Zuzenketa irakasleak egingo du.

Elkartu hiruko taldeetan, eta komentatu: zuek zer zarete, aurreztaileak ala xahutzaileak? Zergatik? Etxean zer jaso duzue?

Pixabay

Adimen artifizialak sortutako irudia

“Gure etxean txikitatik sartu ziguten aurrezteko beharra; badaezpada, nahiago dut zerbait gordeta edukitzea.”

“Ni nahiko xahutzailea naiz, bizitza bakarra dugu, eta txikitan nazkatu nintzen dirua gordetzeaz...”

TALDEAN

Orain, eztabaida egingo duzue talde handian. Egin bi talde (A eta B), eta prestatu argudioak; jarraian, ekin eztabaidatzeari. Irakaslea izango da moderatzailea.

A taldea: aurreztearen aldekoak

B taldea: gastatzearen aldekoak

Eztabaidarako baliabideak

Iritzia emateko

- Nire ustez...
- Nik uste dut... -(e)la

Adostasuna/desadostasuna:

- Ados nago...
- Ez nago ados...

Gehitzeko:

- -tzeaz gain
- Gainera

Kontrastea:

- Baina
- Hala ere

Dirua kontrolatzeaz gain, segurtasuna lortzen duzu.

Nire ustez esperientziak dirua baino garrantzitsuagoak dira.

Uste dut bizitza gozatu behar dela, baina...

Irakasleak emango dizue feedbacka.

ERANTZUNAK

1. Atzizkiekin jolasean

- Xahutzaile, aurreztaile, esne-banatzaile, dirudun, irakasle, ikasle, langile, gidari, kontalari.
- a: -le/-t(z)aile; b: -ari/-lari; c: -dun; d: -gile

2. Hiztegiarekin jolasean

1- d, 2- f, 3- c, 4- e, 5- a, 6- b

3. Zer kontatu digu Karmele Gisasolak?

- b
- 1- Aitona-amonek, batez ere.
- 2- Etxerako *mejorak* egiten; adibidez: telebista eta autoa erosi.
- 3- Gutxi izan balute bezala bizi ziren, kapritxorik gabe. Gainera, behar zutenei ematen zieten.
- 4- Dirua xahutzea etxetik kanpoko jatorduetan, afarietan edo poteoan, adibidez.
- 5- Haren ustez, esaten duguna eta egiten duguna ez datoz bat. Dirurik ez dugula esaten dugu, baina etengabe xahutzen dugu dirua oporretan, parrandan eta gauza berriak erosten. Gure posibilitateen gainetik bizi garela uste du.

4. Aditza izen bihurtu

- Nominalizazioak dira, aditza izen bihurtu.
- 1- aurrezten; 2- aurrezteko; 3- egiteko; 4- ikustera; 5- bizitzeko; 6- pasatzera; 7- pasatzea.

5. Dirua aurrezteaz gain

- -t(z)eaz *gain* egiturak informazioa gaineratzen du.
- 1- Josuk, dirua xahut**zeaz gain**, familiari eskatzen dio...
- 2- Nire amonak baserrian lan egite**az gain**, herrian esnea banatzen zuen.
- 3- Gaur egun, dirua aurreztea oso zaila izate**az gain**, aisialdian planak egitea gustatzen zaigu.
- 4- Nik, normalean, larunbatetan etxetik kanpo afalt**zeaz gain**, askotan asteburu osoa etxetik kanpo pasatzen dut.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Aurreztu. Dirua gorde, aurrerago erabili ahal izateko.

Zorrotza izan. Egin beharrekoa estu betetzen duena eta besteek ere egitea eskatzen duena. Gogorra, exigentea izan.

Esne partitzera. Garai batean baserritarrek egiten zuten lana: bildutako esnea herrira eraman etxez etxe banatzeko.

Sos batzuk irabazteko. Diru apur bat irabazteko.

Dirua xahutzea. Dirua alferrik gastatzea.